

HILARIUS

SUSCITATIO LAZARI - VZKŘÍŠENÍ LAZARA

Přeložila Magdaléna Jacková
(Musarium socius, Filosofický ústav Av ČR 2011, 319-343)

Z úvodu ke hře a o autorovi

O středověkém básníkovi a dramatikovi Hilariovi toho příliš mnoho nevíme. Pocházel snad z Anglie, byl žákem Pierra Abélarda, jemuž věnoval jednu ze svých básní, později možná odešel do Angers. Po r. 1125 se jeho stopa ztrácí.

Kromě několika básní po sobě Hilarius zanechal tři hry. Vedle *Suscitatio Lazari* je to ještě *Historia de Daniel representanda* a kratičká *Ludus super iconia Sancti Nicolai* o muži, který používá obraz sv. Mikuláše jakožto strážce svého jmění. Zloději mu sice majetek stejně ukradnou, avšak Mikuláš se jim zjeví a vyzve je, aby lup vrátili, což se také stane.

Suscitatio Lazari je stejně jako *Historia de Daniel* hra liturgického typu, o čemž svědčí i shodná poznámka na konci obou textů, která uvádí, že hraje-li se ráno, následuje poté zpěv *Te Deum*, pokud se hraje večer, zpívá se na závěr *Magnificat*. S hrou o obrazu sv. Mikuláše *Suscitatio Lazari* zase spojují verše ve francouštině, používané jako refrény citově exponovaných pasáží.

Ke hře jsou nutné tyto postavy

Postava Lazara

Dvou sester

Čtyř Židů

Ježíše Krista

Dvanácti nebo alespoň šesti apoštolů

Nejprve přijdou dvě sestry, Marie a Marta, spolu se čtyřmi Židy, všichni velmi zarmoucení, a sestry u lože nemocného Lazara zpívají tyto verše:

Osud krutý, jenž nám vládne,
nedá radost v chvíli žádne.

Neboť z jeho moci trudné
ted' náš milý bratr chřadne.
Bratr chřadne a my nyní
trávíme čas v naříkání.
Měj s ním, Bože slitování,
pomož jemu od stonání.

K jejich utěšení řeknou Židé:

Drahé sestry, naříkat přestaňte,
svým pláčem nás víc k nářku nenut'te;
spíš s prosbami se k Bohu obraťte
a pro Lazara zdraví žádejte.

Sestry jim řeknou:

Jděte, bratři, k vzácnému lékaři,
jděte rychle k mocnému vladaři,
vzkažte, že bratra nemoc zlá moří,
snad se mu uzdravit ho podaří.

Až Židé přijdou k Ježíšovi, řeknou:

Že upadl přítel tvůj
Do nemoci přetěžké,
Za tebou nás poslali.
Prosíme tě, nemeškej!
Z lékařů jsi největší,
pospěš s námi k chorému,
on ti bude zavázán,
jen co zdraví vrátíš mu.

Ježíš odpoví:

S neduhem tím, bratři drazí,
smrt si pro něj nepřichází.
Vy však skrze nemoc jeho
zříte Boha všemocného.

***Až se Židé vrátí zpátky, dva z nich dovedou Marii k Lazarovi,
který mezi tím zemřel, a ona mu zazpívá:***

Za vinu pramáti
i my jsme proklatí,
smrt všechny zachvátí.

<u>Hor ai dolor</u>	<u>Ach, bolest mám!</u>
<u>Hir est mis frere morz;</u>	<u>Že bratr zemřel nám,</u>
<u>Por que gei plor.</u>	<u>Ted' naříkám.</u>

Pro plody poznání,
z ráje jsme vyhnání,
záhubě podání.

<u>Hor ai dolor</u>	<u>Ach, bolest mám!</u>
<u>Hir est mis frere morz;</u>	<u>Že bratr zemřel nám,</u>
<u>Por que gei plor.</u>	<u>Ted' naříkám.</u>

Ve chvíli bolestné
bratr nás nešťastné
opustil předčasně.

<u>Hor ai dolor</u>	<u>Ach, bolest mám!</u>
<u>Hir est mis frere morz;</u>	<u>Že bratr zemřel nám,</u>
<u>Por que gei plor.</u>	<u>Ted' naříkám.</u>

Když na něj pomyslím,
kéž sama v zemi spím
se srdcem vyhaslým.

<u>Hor ai dolor</u>	<u>Ach, bolest mám!</u>
<u>Hir est mis frere morz;</u>	<u>Že bratr zemřel nám,</u>
<u>Por que gei plor.</u>	<u>Ted' naříkám.</u>

Pak ji ti dva Židé budou utěšovat a řeknou:

Tak už přestaň naříkat,
smutkem srdce rozdírat,
vzdychat nad svým osudem.
Tohle lamentování,
tohle hořekování
k ničemu ti nebude.
Viděl někdo někdy snad
slzou duše přivolat
zpátky k tělům zemřelým?

Nenaříkej proto víc,
nepomohou slzy nic,
lidem jednou pohřbeným.

Potom přijde Marta s jinými dvěma Židy a zazpívá:

Ó, smrti zlověsná!
Ó smrti nešťastná!
Ó, smrti žalostná!

<u>Lase, cativi!</u>	<u>Já nešťastnice!</u>
<u>Des que mis frere est morz,</u>	<u>Když bratr zemřel nám,</u>
<u>Porque sue vive?</u>	<u>žít nechci více.</u>

Bratr náš přemilý
dokonal před chvílí,
radost jsme ztratily.

<u>Lase, cativi!</u>	<u>Já nešťastnice!</u>
<u>Des que mis frere est morz,</u>	<u>Když bratr zemřel nám,</u>
<u>Porque sue vive?</u>	<u>žít nechci více.</u>

Po smrti bratrově
kéž vezme smrt i mě,
přijmu ji ochotně.

<u>Lase, cativi!</u>	<u>Já nešťastnice!</u>
<u>Des que mis frere est morz,</u>	<u>Když bratr zemřel nám,</u>
<u>Porque sue vive?</u>	<u>žít nechci více.</u>

Není-li on živý,
mně se žít protiví.
Jak je svět ošklivý!

<u>Lase, cativi!</u>	<u>Já nešťastnice!</u>
<u>Des que mis frere est morz,</u>	<u>Když bratr zemřel nám,</u>
<u>Porque sue vive?</u>	<u>žít nechci více.</u>

Dva Židi řeknou, aby ji utěšili:

Zanech pláče hořkého,
vždyť nemůžeš ničeho
tímto pláčem dosáhnout.
Ten jen by smysl měl,
kdyby díky němu směl

člověk znovu obživnout.
Myslíš, že tím trápením,
svého srdce trýzněním
můžeš prospět mrtvému?
Což opravdu netušíš,
že ho takhle nevzbudíš,
nepomůžeš ničemu?

Ježíš řekne svým učedníkům:

Zpět do kraje Judského
musíme se vypravit,
neboť něco malého,
mám v té zemi vyřídit.

Učedníci mu řeknou:

Tam tě chtěli posledně
kamením až k smrti bít,
a ty přesto chceš,
do Judeje zamířit!

A Ježíš jim řekne:

Hle, Lazar tam tvrdě spí,
kterého mám navštívit,
já se za ním vypravím
ze spánku ho probudit.

Pak zase řeknou učedníci:

Až se vyspí, bude zdravý,
spánek zdraví vždycky spraví.

Ježíš jim pak řekne:

Není to, jak myslíte,
neboť je již po smrti.
Já ve jménu Otcově
mám ho nyní vzkřísiti.

Nato řekne Tomáš:

Takže až tam dorazíme,
do hrobu s ním zamíříme.

Poté řekne Marta Ježíšovi:

Kdybys dříve přišel k nám,

Dol en ai _____ Jaký žal!

v slzách tu teď nevzlykám.

Bais frere, perdu vos ai. _____ Bratříčka Bůh si vzal.

Co jsi mohl živému,

Dol en ai _____ Jaký žal!

Prokaž nyní mrtvému.

Bais frere, perdu vos ai. _____ Bratříčka Bůh si vzal.

Vždyť když Otce požádáš,

Dol en ai _____ Jaký žal!

Svolení hned dostáváš.

Bais frere, perdu vos ai. _____ Bratříčka Bůh si vzal.

Ježíš jí řekne:

Již neplač dál

A zažeň žal,

Tvé trápení se krátí,

Za krátký čas

Tvůj bratr zas

Se mezi živé vrátí.

A ona mu odpoví:

Až čas přijde,

z hrobu vyjde,

spatřím ho zas živého.

Tak se stane

v den, kdy vstane

každý z hrobu temného.

A Ježíš řekne:

Sestro má, buď bez obavy,
neboť já jsem život pravý,
a kdo tomu věří pevně,
život věčný najde ve mně.
A kdo živý ve mně věří,
smrt zažene ode dveří.
Věříš, Marto, srdcem celým,
že je tomu tak, jak pravím?

Marta pak odpoví:

Jsi Boží syn a Kristus Pán,
na tento bídný svět seslán,
nám vyhnancům na pomoc dán.
Tomu věřím.

Marta oznamuje Marii Ježíšův příchod a řekne:

Ježíš přišel, sestřičko má milá,
je čas, abys pláče zanechala,
prosbou pokornou ho obměkčila,
bratra nám tak zpátky přivolala.

Pak řekne Marie Ježíšovi:

Mé veliké soužení
nikdo z ženy zrozený
nemůže mi odejmout.
Otcem Tvým však Bůh je sám,
v tobě pomoc nalézám,
ty ji umíš poskytnout.
Ty jsi pánem všemocným,
pospěš se mnou ke hrobu.
Oživ tělo zemdlené
smrtí náhle smetené,
vrať mu lidskou podobu.

A Ježíš jí odpoví:

Milerád, má sestro, půjdu,

ved' mě tam, kde hrobku najdu.
Lazara chci ze sna vzbudit,
z pout smrti ho vysvobodit.

Ona pak vede Ježíše k hrobu a řekne:

Již jsme tady, pane, stůj,
zde jsme bratra pohřbili.
Pomůže-li Otec tvůj,
z mrtvých vstane ve chvíli.

Ježíš řekne okolostojícím:

Tento kámen odvalte,
který hrobku zakrývá,
aby všichni viděli,
jak nebožtík ožívá.

Oni řeknou:

Zápach z jeho mrtvol
bude k nevydržení.
Vždyť už celé čtyři dny
leží tady pohřbený.

Potom Ježíš zvedne oči k nebi a takto se pomodlí k Otci:

Otče, prosím, dostůj slovu svému,
navrať opět život zemřelému,
Kdo je tvůj syn, dokaž světu všemu,
zde na tomto místě.
Ve slovech mých malověrnost není,
prosím však za toto shromáždění,
ať jsou o Tvé moci přesvědčení
a věří v ní jistě.

Potom Ježíš promluví k mrtvému:

Lazare vstaň a vyjdi z hrobu ven,
po dlouhé noci vítej jasný den.
Pojď z hrobu ven a zjev nám zázrak ten,

pro nějž je Bůh navěky veleben.

Až Lazar vstane z mrtvých, Ježíš řekne:

Ejhle žije! Nyní ho rozvažte
a volného odejít nechejte.

Lazar zbavený rubáše, řekne okolostojícím:

Jak velká je moc Boží nad světem,
to Bůh dnes znovu ukázal vám všem.
Sám stvořil nebe i zemi s mořem
I nad smrtí je mocným vladařem.

Pak se obrátí k Ježíšovi a řekne:

Tys učitel, král a pán všeho dění,
ty snímáš hřích z lidského pokolení,
co přikážeš, stane se v okamžení,
a kralování tvému konce není.

Po skončení hry ať Lazar začne zpívat Te deum laudamus, pokud se bude hrát ráno. Jestli se bude hrát večer, ať začne zpívat Magnificat anima mea dominum.